

MUZEUM
SZTUKI WSPÓŁCZESNEJ
W KRAKOWIE

MOCAK

MUSEUM
OF CONTEMPORARY ART
IN KRAKÓW

TOYEN

Sny z obrzeży
Dreaming in the Margins

7.3-14.6.2026

TOYEN

Sny z obrzeży

Dreaming in the Margins

7.3.2026–14.6.2026

Osoby kuratorskie: Adam Budak, Martyna Sobczyk

Aranżacja wystawy: Michał Sroka

Miejsce: poziom 0

Muzeum Sztuki Współczesnej w Krakowie MOC AK prezentuje wystawę *Toyen. Sny z obrzeży* – pierwszy w Polsce pokaz prac jednej z najwybitniejszych artystek ruchu surrealistycznego, której pozycja i docenienie ze strony krytyków znacznie wzrosły na przestrzeni ostatnich lat.

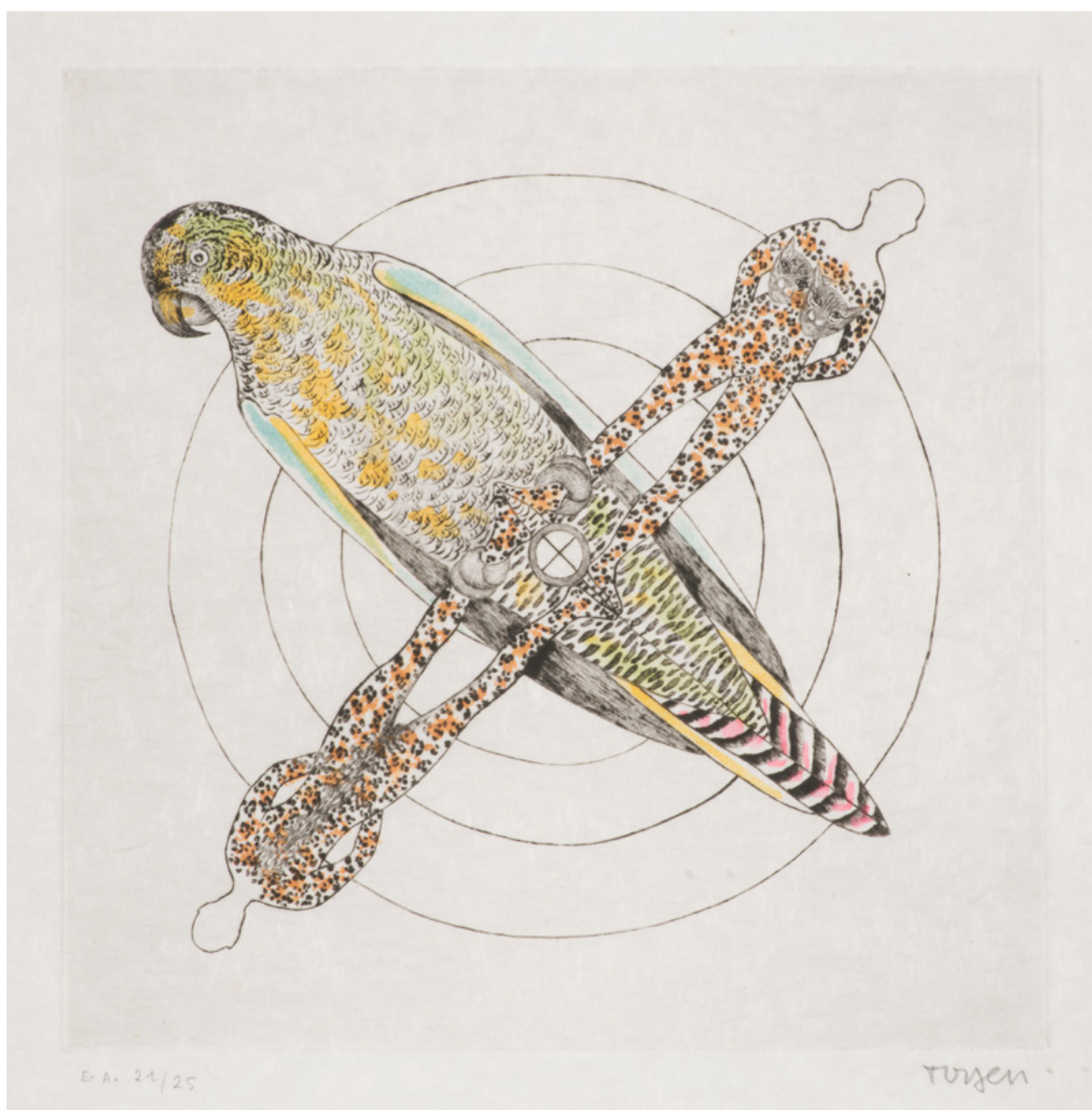
Uznawana za jedną z najbardziej enigmatycznych i niezależnych postaci surrealizmu Toyen (1902–1980) urodziła się w Pradze jako Marie Čermínová. Wcześniej przyjęła tożsamość neutralną płciowo, odrzucając konwencje społeczne – postawa ta znalazła odzwierciedlenie w jej twórczości i wizerunku publicznym. Toyen była centralną postacią zarówno przedwojennego surrealizmu w Pradze, w ramach grupy Devětsil, jak i po wojnie w kręgu paryskich surrealistów. Jej prace w Pradze, tworzone wspólnie z Jindřichem Štyrským, a później z Jindřichem Heislerem, zostały uznane przez André Bretona za mające zasadniczy wkład w ruch surrealistyczny. W 1934 roku zaprojektowała okładkę czeskiego wydania książki Bretona *Communicating Vessels*, a rok później spotkała się z nim osobiście, kiedy wraz z Paulem Eluardem odwiedzał on Pragę. Breton pozostał jej oddanym wielbicielem i kiedy w 1947 roku miała pierwszą indywidualną wystawę w paryskiej Galerie Denise René, napisał tekst wprowadzający do ekspozycji. Breton opisywał Toyen jako osobę o „twarzy ozdobionej szlachetnością”. Przyjaźń i twórcza wymiana trwały aż do jego śmierci, po której artystka wprowadziła się do jego dawnego studia przy Rue Fontaine 42, gdzie mieszkała aż do 1980 roku, kiedy zmarła.

Wystawa skupia się na głębi i bogactwie twórczości graficznej Toyen – w tym ilustrowanych książek, grafik, rysunków, obrazów, katalogów i materiałów archiwalnych – stając się jedną z najbardziej kompleksowych prezentacji twórczości artystki.

Toyen postrzegała sztuki graficzne jako przedłużenie swojej wyobraźni i poglądów politycznych – za pomocą tego medium realizowała niesłabnące przez całe życie marzenie o wolności: politycznej, seksualnej i artystycznej. Od samego początku kariery książki i grafika miały kluczowe znaczenie dla jej tożsamości artystycznej. Wczesna współpraca z Štyrským w międzywojennej Pradze zaowocowała powstaniem języka wizualnego nasyconego surrealistyczną erotyką i sprzeciwem. Ich współpraca obejmowała sztuki wizualne, projektowanie książek, fotografię i awangardowe wydawnictwa i odegrała fundamentalną rolę w rozwoju obojga artystów, a także – szerzej – w rozwoju czeskiego surrealizmu. Wspólnie pod szyldem Edice 69 stworzyli wiele wpływowych publikacji (1931–1932), w tym legendarną wychodzącą poza oficjalnym obiegiem serię książek erotycznych, które podważały granice między obrazem a tekstem i celowo prowokowały mieszczańskie moralizatorstwo.

Po wybuchu II wojny światowej Toyen pozostała w okupowanej przez nazistów Pradze. Gdy Štyrský zmarł w 1942 roku, nawiązała bliską współpracę, twórczą i osobistą, z ukrywającym się żydowskim poetą Jindřichem Heislerem. Toyen udzielała Heislerowi schronienia w swoim mieszkaniu przez cały okres wojny – był to akt głębokiej solidarności i oporu. Wspólnie stworzyli jedno z najbardziej znanych dzieł surrealistycznych, w tym *Les Spectres du désert* (1939), *Střelnice* (1939–1940) i *Schovej Se, Válko!* (1944). W 1947 roku Toyen przeniosła się wraz z Heislerem na stałe do Paryża i jako jedna z nielicznych kobiet zaangażowała się w odbudowę surrealizmu po wojnie. Podpisywała kluczowe manifesty grupowe, często wystawiała swoje prace i utrzymywała bliskie przyjaźnie z Bretonem oraz Benjaminem Péretem. Obecność w Paryżu oznaczała zmianę w jej podejściu do tworzenia książek: nie były one już środkiem do przetrwania, ale stały się intymną, opartą na współpracy, poetycką praktyką. Skupiła się głównie na ilustrowaniu dzieł bliskich przyjaciół i współpracowników – poezji, filozofii i teorii – często publikowanych w limitowanych edycjach u mistrzów drukarstwa. W ostatnich dwóch dekadach swojego życia Toyen nawiązała głęboką artystyczną i intelektualną więź z poetką, filozofką, także surrealistką Annie Le Brun. Ich wspólne prace, w tym *Sur le champ* (1967), *Le Puits Dand La Tour*, *Débris de Reves* (1967) i *Annulaire de lune* (1977), należą do najbardziej wyrafinowanych pod względem koncepcyjnym i emocjonalnym dzieł w dorobku graficznym Toyen.

Toyen, *Strzelnica*, 1973, barwny suchoryt na papierze, COLLETT Prague / Munich

Dla Toyen książka była przestrzenią transformacji – jej interwencje wizualne raczej nawiedzają, niż ilustrują; zacierają granice między słowem a obrazem, czytelnikiem a widzem.

Wystawa *Sny z obrzeży* przywraca pamięć o spuściźnie artystki. Poprzez ten niezwykły zbiór prac ekspozycja śledzi losy artystki, która w centrum swojej praktyki umieściła wolność i która wykorzystywała książkę jako przestrzeń do snucia marzeń o nowych formach życia, języka i połączeń. Obszerą ekspozycję prac graficznych Toyen wzbogaca skromna prezentacja dzieł malarskich jej autorstwa, które powstały w okresie od lat 20. po lata 60.

Toyen (właściwie Marie Čermínová; 1902–1980) – czeska malarka, rysownicza i ilustratorka, jedna z najważniejszych postaci czeskiego i światowego surrealizmu. Pseudonim Toyen przyjęła w młodości – prawdopodobnie pochodzi on od francuskiego „citoyen” (obywatel) – wybór ten odzwierciedlał jej dążenie do tożsamości lokującej się ponad tradycyjnymi granicami płci. Toyen w odniesieniu do siebie mówiła po czesku w męskim rodzaju gramatycznym i często ubierała się w ubrania rozpoznawane jako męskie, co było częścią jej świadomej gry z normami i konwencjami społecznymi. W latach 1917–1920 studiowała w praskiej Szkole Artystyczno-Przemysłowej. Karierę artystyczną rozpoczęła w latach 20. XX wieku, współpracując z awangardowym środowiskiem praskim i Jindřichem Štyrským, z którym współtworzyła kierunek zwany *artificializmem* – będący próbą połączenia abstrakcji z poetycką ekspresją. W 1934 roku została jednym z założycieli grupy surrealistów w Pradze. Podczas II wojny światowej mieszkała w okupowanej stolicy, gdzie ukrywała poetę Jindřicha Heislera. W 1947 roku wyemigrowała na stałe do Paryża, gdzie współpracowała i utrzymywała bliskie relacje z czołowymi przedstawicielami międzynarodowego ruchu surrealistycznego, w tym z André Bretonem.

Więcej informacji o wystawach i wydarzeniach
na naszej stronie internetowej
oraz w mediach społecznościowych:

www.mocak.pl

mocakkrakow

mocak_krakow

MOCAKkrakow

mocakkrakow

PARTNER WYSTAWY

RICHARD SALTOUN

Materiały prasowe
dostępne też online:

Kontakt dla mediów

Rafał Stanowski

Rzecznik prasowy

600391898

rafal.stanowski@mocak.pl

MUZEUM
SZTUKI WSPÓŁCZESNEJ
W KRAKOWIE

MOCAK

MUSEUM
OF CONTEMPORARY ART
IN KRAKÓW

MECENAS MUZEUM

STRABAG
WORK ON PROGRESS

PATRONI MEDIALNI

WSPÓŁORGANIZATOR PROGRAMU
GOŚCINNOCI I DZIAŁAŃ LOKALNYCH

sao | **s/a/o** | **MIASTO PROJEKT**

wyborcza.pl **chillizet**

PARTNER HOTELOWY

TRIBE

MINT **SZUM**

PATRON GALERII RE

RE-Bau

DailyArt

Kraków Culture

AB
ARTYSTYCZNA BUDOWA